

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF E-COMMERCE IN UKRAINE: PROBLEMS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Тарасенко В.О.,
магістр права

Електронна комерція – ключовий аспект сучасної цифрової економіки, що активно розвивається в умовах глобалізації. Вона сприяє економічному зростанню, створює нові можливості для підприємництва та торгівлі, а також надає споживачам доступ до широкого спектра товарів і послуг. Стрімка інтеграція цифрових технологій значно розширила її масштаби, перетворивши на повноцінний сегмент економіки.

Динамічний розвиток цієї сфери вимагає гнучкого адміністративно-правового регулювання, яке б забезпечувало стабільність, правову визначеність та ефективно захищало права всіх учасників ринку. В умовах глобальної цифровізації виникають нові виклики для правової системи, зокрема необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами. Це зумовлює актуальність теми. Попри ухвалення Закону України «Про електронну комерцію», чинне законодавство досі містить прогалини та колізії, що ускладнюють його застосування на практиці. Це стосується верифікації учасників правовідносин, захисту персональних даних, механізмів вирішення спорів та оподаткування транскордонних операцій. Крім того, розвиток електронної комерції супроводжується зростанням кіберзлочинності та шахрайства, що вимагає вдосконалення правових механізмів протидії. Відсутність чітких норм та ефективних інструментів адміністративно-правового впливу створює загрози для економічної безпеки держави та захисту інтересів громадян. Важливим аспектом також є гармонізація українського законодавства з нормативно-правовими актами Європейського Союзу, що є необхідною передумовою для повноцінної інтеграції України в європейський цифровий ринок. Дослідження досвіду розвинених країн у сфері адміністративно-правового регулювання електронної комерції дозволить імплементувати найкращі практики та уникнути типових помилок.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, електронна комерція, кібербезпека, цифрова економіка, гармонізація, адміністративний контроль.

E-commerce is a key aspect of the modern digital economy, which is actively developing in the context of globalization. It contributes to economic growth, creates new opportunities for entrepreneurship and trade, and also provides consumers with access to a wide range of goods and services. The rapid integration of digital technologies has significantly expanded its scope, turning it into a full-fledged segment of the economy.

The dynamic development of this area requires flexible administrative and legal regulation that would ensure stability, legal certainty and effectively protect the rights of all market participants. In the context of global digitalization, new challenges arise for the legal system, in particular the need to harmonize national legislation with international standards. This makes the topic relevant. Despite the adoption of the Law of Ukraine "On Electronic Commerce", the current legislation still contains gaps and conflicts that complicate its application in practice. This concerns the verification of participants in legal relations, the protection of personal data, dispute resolution mechanisms and taxation of cross-border transactions. In addition, the development of e-commerce is accompanied by an increase in cybercrime and fraud, which requires the improvement of legal mechanisms for counteraction. The lack of clear norms and effective instruments of administrative and legal influence creates threats to the economic security of the state and the protection of the interests of citizens. Another important aspect is the harmonization of Ukrainian legislation with the regulatory legal acts of the European Union, which is a necessary prerequisite for the full integration of Ukraine into the European digital market. Studying the experience of developed countries in the field of administrative and legal regulation of e-commerce will allow implementing best practices and avoiding typical mistakes.

Key words: administrative and legal regulation, e-commerce, cybersecurity, digital economy, harmonization, administrative control.

Постановка проблеми. Сучасне законодавство України не встигає за швидкими темпами розвитку електронних технологій та нових форм підприємницької діяльності. Це призводить до виникнення ряду системних проблем. Такі проблеми перешкоджають залученню інвестицій, гальмують інноваційний розвиток та підтримують довіру споживачів до електронної комерції. Вирішення цих питань вимагає комплексного наукового аналізу існуючого адміністративно-правового забезпечення, виявлення його недоліків та розробки конкретних пропозицій щодо його вдосконалення. Тому дослідження цієї теми є надзвичайно актуальним і має практичне значення для формування стабільного, ефективного та безпечного ринку електронної комерції в Україні.

Метою статті є дослідження механізмів адміністративно-правового регулювання електронної комерції в Україні.

Стан дослідження. Дослідження адміністративно-правового забезпечення електронної комерції в Україні є вкрай актуальним та динамічним, що зумовлено стрімкою цифровізацією всіх сфер економічного та суспільного життя. Ця проблематика перебуває в центрі уваги багатьох науковців, оскільки правова система повинна постійно адаптуватися до технологічних змін і нових викликів. Зазначену проблематику, зокрема, досліджували

такі науковці: В. В. Волинець, М. В. Дубина, О. В. Засць, В. В. Берч та В. В. Гомонай. В. В. Волинець, у своїх наукових працях, досліджує виклики правового регулювання, що виникають в умовах глобалізації, та необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

Слід зауважити, що більшість науковців наголошують на важливості напрямку правового захисту споживачів та суб'єктів господарювання. Вчені розглядають питання забезпечення прав та обов'язків учасників ринку, зокрема в контексті захисту персональних даних, що стає критично важливим в умовах міжнародної інтеграції.

За твердженням М. В. Дубини та О. В. Зайця, ефективність електронної комерції нерозривно пов'язана з надійністю систем кіберзахисту. Тому значна кількість наукових робіт спрямовані на визначення правових засад для створення таких систем, встановлення відповідальності за порушення та протидію кіберзлочинності.

Виклад основного матеріалу. Електронна комерція – це не лише технічний, а й соціально-економічний феномен, що охоплює широкий спектр господарських відносин, які здійснюються за допомогою електронних засобів. З правової точки зору, електронна комерція виступає як сукупність правовідносин, що виникають у процесі укладення та виконання електронних правочинів, а також

інших дій, пов'язаних з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем [1].

Цифровізація економіки значно вплинула на розвиток електронної комерції, створюючи нові можливості для бізнесу, споживачів та урядів. Однак, цей процес також породжує низку правових викликів, пов'язаних із адаптацією нормативної бази до швидко змінюваних технологій і нових моделей бізнесу. Зокрема, задля повнішого розуміння впливу цифровізації на електронну комерцію варто виокремити кілька ключових аспектів.

Перший аспект полягає в зміні бізнес-моделей, що виникають під впливом цифрових технологій. З розвитком Інтернету, зокрема, омніканальних стратегій, з'являються нові підходи у сфері взаємодії зі споживачами. Продавці відтепер мають можливість пропонувати свої товари й послуги на багатьох платформах одночасно, що робить ринок більш доступним і конкурентним.

Другий аспект стосується правового регулювання електронних транзакцій і контрактів. З поширенням електронної комерції збільшується кількість угод, що укладаються в цифровому середовищі. Вказане вимагає забезпечення правової визначеності та надійності таких угод. Відтак, в даному контексті важливу роль відіграють норми щодо електронних підписів, електронних документів та цифрових ідентифікаторів. Законодавство багатьох країн адаптується до таких модифікацій, проте у міжнародній практиці спостерігаються відмінності, що ускладнює транскордонну торгівлю.

Третій аспект пов'язаний із захистом прав споживачів в умовах цифрової економіки. Споживачі стикаються з новими ризиками, зокрема з порушенням конфіденційності, використанням їхніх персональних даних без згоди, а також із шахрайством у цифровому середовищі. Четвертий аспект – це кібербезпека. Збільшення кількості електронних транзакцій супроводжується зростанням кіберзагроз. Питання захисту даних, запобігання кіберзлочинам та захисту інформації стають ключовими для ефективного функціонування електронної комерції. Національні уряди та міжнародні організації продовжують розробляти законодавчі ініціативи для забезпечення кібербезпеки, однак ці зусилля часто стикаються з проблемами впровадження та дотримання в різних юрисдикціях [10, с. 293-294].

Адміністративно-правове забезпечення електронної комерції включає сукупність адміністративно-правових норм, що регулюють суспільні відносини у цій сфері. Сюди відносяться питання:

- державного управління та контролю за діяльністю суб'єктів електронної комерції;
- ліцензування та реєстрації певних видів діяльності;
- захисту прав споживачів та персональних даних;
- протидії правопорушенням та кіберзлочинності.

Слід зауважити, що Закон України «Про електронну комерцію» є базовим нормативно-правовим актом, що закладає основи для регулювання цієї сфери. Він визначає основні поняття, принципи, права та обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції, а також загальні вимоги до електронних правочинів [9, с. 11]. Водночас, як зазначає В. В. Гомонай, динамічні зміни в економіці, спричинені цифровізацією, вимагають постійного перегляду та адаптації правових норм до нових реалій, оскільки технології впливають на бізнес-моделі та правове регулювання транзакцій [10, с. 294].

Україна робить значні кроки для формування правового поля, що регулює електронну комерцію. Крім Закону «Про електронну комерцію», важливими є також інші нормативно-правові акти. Зокрема, Закон України «Про захист прав споживачів» – його положення поширюються і на відносини, що виникають у сфері електронної комерції. Однак, як зауважують науковці, в онлайн-середовищі виникають нові ризики, зокрема щодо шахрайства та конфіденційності, які вимагають додаткових механізмів

захисту. Варто згадати, Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». Зазначений нормативно-правовий акт є фундаментальним для забезпечення правової визначеності електронних транзакцій. Згаданий акт регулює використання електронного підпису, електронних печаток та інших довірчих послуг, що є основою для укладення правочинів онлайн. Закон України «Про захист персональних даних» має особливе значення для електронної комерції, оскільки вона передбачає обробку великих обсягів персональних даних. Ефективний захист цих даних є критичним як для споживачів, так і для репутації бізнесу [8, с. 14].

Незважаючи на наявність вказаних нормативно-правових актів, правове регулювання електронної комерції в Україні все ще має прогалини. Наприклад, відсутність єдиної комплексної системи адміністративного контролю та недостатня ефективність механізмів притягнення до відповідальності за правопорушення в цій сфері. Це підкреслює необхідність не лише вдосконалення існуючих норм, а й розробки нових, що враховуватимуть технологічні зміни [10, с. 294].

Що стосується міжнародно-правового унормування сфери електронної комерції, слід зазначити, що ряд міжнародних організацій, таких як Всесвітня організація інтелектуальної власності, Світова організація торгівлі, Комісія ООН з міжнародного торгового права, Міжнародна торгова палата та Організація економічного співробітництва та розвитку, активно займаються створенням ефективної правової бази для регулювання міжнародної комерції. Наприклад, у 1990-х роках СОТ звернула увагу на платформи електронної комерції, визначаючи їх як процес виробництва, розповсюдження, маркетингу та продажу товарів і послуг. Зростання кількості кіберзагроз спонукало Всесвітню організацію інтелектуальної власності спростити реєстрацію ідентифікаторів. Крім того, у 1992 році Комісія ООН з міжнародного торгового права ухвалила модельний закон про електронну комерцію, який національні законодавці інтегрували у свої правові системи, зокрема Австралія та Нова Зеландія визнали його стандартом у своїх юрисдикціях [8, с. 14].

Електронна комерція є глобальним явищем, що робить надзвичайно важливою гармонізацію національних правових систем з міжнародними стандартами. До основних міжнародних документів, що регулюють цю сферу, належать:

- Конвенція ООН про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах: сприяє правовій визначеності в міжнародній електронній торгівлі, забезпечуючи, щоб використання електронних засобів не ставало перешкодою для укладення міжнародних договорів.

• Регламент ЄС про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (GDPR). Регламент є ключовим документом для захисту персональних даних в європейському просторі. Його принципи та вимоги, зокрема щодо згоди на обробку даних та права на забуття, є орієнтиром для країн, що прагнуть інтегруватися в європейську цифрову економіку. Імплементация аналогічних норм в Україні є критично важливою для розвитку транскордонної торгівлі.

• Керівні принципи електронної комерції Організації економічного співробітництва та розвитку. OECD розробила ці принципи для сприяння розвитку електронної комерції в контексті міжнародної торгівлі та захисту прав споживачів. Основна увага приділяється захисту прав споживачів, конфіденційності персональних даних та забезпеченню відповідальності суб'єктів господарювання в електронному середовищі. Документом регулюється взаємодія між споживачами та підприємствами, сприяючи прозорості транзакцій і забезпеченню ефективних механізмів вирішення спорів у разі конфліктів.

• Типовий закон ЮНСІТРАЛ про електронну комерцію: є основою для багатьох національних законодавств, що регулюють електронні транзакції. Його основна ідея – надати електронним документам та підписам таку ж юридичну силу, як і їхнім паперовим аналогам.

В умовах динамічного розвитку електронної комерції, одним із найважливіших аспектів адміністративно-правового регулювання стає кібербезпека. Завдяки стрімкому проникненню цифрових технологій у всі сфери економічного життя, підприємства електронної комерції не лише адаптуються до нових умов, але й стикаються з новими загрозами, що вимагають відповідних дій з боку власників та топменеджменту [11, с. 212-214].

Кібербезпека є невід’ємною частиною ефективного функціонування підприємств електронної комерції. Надійність інформаційних систем дозволяє не лише забезпечити продуктивність внутрішніх процесів, а й підвищити довіру існуючих та потенційних клієнтів, покращити репутацію та конкурентоспроможність. Втрата клієнтських даних або комерційної інформації може призвести не тільки до фінансових збитків, а й до значного репутаційного удару.

Тому, адміністративно-правове регулювання повинно зосереджуватись на таких аспектах:

- визначення правових засад для створення та функціонування систем кібербезпеки на підприємствах;
- встановлення відповідальності за порушення вимог інформаційної безпеки та кіберзахисту;
- гармонізація національного законодавства у сфері кібербезпеки з міжнародними стандартами, зокрема з Регламентом ЄС 2016/679 (GDPR), що є критично важливим для захисту персональних даних.

Слід зауважити, що забезпечення кібербезпеки включає правове, організаційне, науково-технічне та інформаційне забезпечення, яке має на меті захист кіберпростору від загроз. Вказаний комплекс заходів дозволяє створювати належні умови для стабільного та безпечного розвитку електронної комерції в Україні, сприяючи цифровій трансформації економіки.

У сучасних умовах становлення цифрової економіки для підвищення ефективності функціонування власної системи кібербезпеки підприємства електронної комерції можуть здійснити наступне:

- поглиблення співпраці з органами державної влади, відповідними державними інститутами, які займаються боротьбою з кіберзлочинністю; залучення до роботи колишніх працівників цих органів;
- поступово формувати команду кваліфікованих працівників у сфері кіберзахисту, що вимагає здійснення додаткових витрат;
- активне використання сучасних технологій для автоматичного виявлення та попередження нових кібератак (використання технологій штучного інтелекту, інші методи автоматизації роботи з інформаційними даними);
- обов’язкове збереження копій всієї інформаційної системи, її компонентів за допомогою використання хмарних технологій;
- уважний перегляд системи доступу працівників до різних типів управлінської та аналітичної інформації;
- поступове впровадження системи кіберзахисту в діяльність підприємства електронної комерції, яка б полягала у глибокому проникненні інструментів захисту інфор-

мації, її доступу, особливостей використання на всіх етапах та в усіх підрозділах функціонування такого підприємства;

- розробка та поступове впровадження стратегії кіберзахисту підприємства електронної комерції в довгостроковій перспективі, акцент на постійності здійснення захисту, впровадженні довгострокових заходів для його забезпечення, а не досягнення виключно тактичних цілей;
- активне використання технології аутсорсингу та залучення необхідних фахівців;
- активне використання шифрування даних, багатофакторної аутентифікації;
- періодично проводити аналіз кіберзахисту за допомогою залучення зовнішніх спеціалістів та ін. [11, с. 217].

В Україні цей процес ще триває, і повна імплементація міжнародних стандартів, таких як GDPR, а також впровадження міжнародних стандартів безпеки, наприклад PCI DSS, є необхідною умовою для підвищення довіри до українського ринку електронної комерції [10, с. 293].

Незважаючи на прогрес, Україна стикається з низкою проблем у сфері адміністративно-правового регулювання електронної комерції. До найважливіших з них належать:

- Правова невизначеність: деякі аспекти, наприклад, статус віртуальних активів чи регулювання нових бізнес-моделей все ще залишаються поза чітким правовим полем.
- Захист прав споживачів: хоча Закон України «Про захист прав споживачів» поширюється на електронну комерцію, необхідні спеціальні механізми для швидкого та ефективного вирішення спорів, що виникають у віртуальному просторі, особливо з огляду на міжнародний характер багатьох транзакцій.

Проблеми кібербезпеки та кіберзлочинності: зростання обсягів електронної торгівлі супроводжується зростанням кількості кіберзлочинів. Для ефективної протидії цьому явищу необхідне посилення адміністративного контролю, співпраці між державними органами та бізнесом, а також вдосконалення адміністративної та кримінальної відповідальності.

Перспективи вдосконалення адміністративно-правового регулювання електронної комерції в Україні пов’язані з кількома напрямками. По-перше, це гармонізація законодавства з міжнародними стандартами. По-друге, розробка та прийняття нових нормативно-правових актів, що враховуватимуть динаміку технологічного розвитку. По-третє, створення ефективної системи адміністративного нагляду, яка б забезпечувала дотримання норм і захист прав учасників ринку.

Висновки. Належне та чітке адміністративно-правове регулювання електронної комерції є ключовим фактором для її сталого розвитку в Україні. Аналіз чинного законодавства та міжнародного досвіду свідчить, про те що, незважаючи на досягнуті результати, українська правова система все ще потребує вдосконалення.

Ефективне вирішення існуючих проблем вимагає комплексного підходу. Такий підхід має включати не лише оновлення законодавчої бази, а й посилення механізмів адміністративного контролю, захисту прав споживачів та боротьби з кіберзлочинністю.

Гармонізація національних норм з міжнародними стандартами, а також адаптація до нових технологічних реалій, є критично важливим напрямком для підвищення довіри до українського ринку електронної комерції та його конкурентоспроможності на світовій арені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI : станом на 14 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII : станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
4. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII : станом на 24 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

5. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) : Регламент Європ. Союзу від 27.04.2016 № 2016/679. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 23.11.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e71#Text
7. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (1996) with additional article 5 bis as adopted in 1998. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_commerce
8. Берч В. В. Правове регулювання електронної комерції: міжнародні та національні стандарти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2024, Вип. 85, ч. 2. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.1>
9. Волинець В. В. Виклики правового регулювання електронної комерції в контексті глобалізації цифрової економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2024, Вип. 84, ч. 2. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.2.1>
10. Гомонай В. В. Вплив цифровізації на розвиток електронної комерції та її правове регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2024, Вип. 85, ч. 2. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.43>
11. Дубина М., Заєць О. Забезпечення кібербезпеки підприємств електронної комерції в умовах становлення цифрової економіки. *Scientific bulletin of polissia*. 2024. № 1(28). С. 208–223. URL: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1\(28\)-208-223](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1(28)-208-223)